Kalanviljelyn omavalvontaopas – terve kala, turvallinen elintarvike

Mari Virtanen
Suomen Kalankasvattajaliitto ry

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA 2014-2020

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

- Kalan laatutyö lähtee alkutuottajasta eli kalanviljelijästä.

- Kalanviljelijän rooli vastuullisena ja ympäristöä kunnioittavana elintarviketuottajana toimii positiivisena signaalina koko alalle.

- Tarkalla omavalvonnan kuvauksella ja dokumentoinnilla voidaan todistaa, että kalanviljelylaitos on tehnyt parhaansa kalojen terveyden, elintarviketurvallisuuden sekä ympäristön suhteen.

- Omavalvonnasta on tehtävä kuvaus → noudatettava ja päivitettävä säännöllisesti

- Elintarvikelain kokonaisuudistus: tavoitteena vähentää elintarvikealan yrityksille ja valvontaviranomaisille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa vaarantamatta elintarviketurvallisuutta → erillistä kirjallista omavalvonnan kuvausta ei enää vaadittaisi

- Elintarvikealan toimijalla on oltava järjestelmä, jonka avulla toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että elintarvike ja elintarvikekontaktimateriaali, alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto sekä elintarviketoiminta täyttävät niille elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset.

- Vaikka kirjallista omavalvonnan kuvausta erillisenä asiakirjana ei enää vaadittaisi, omavalvonnan tulokset tulisi kuitenkin dokumentoida riittävällä tarkkuudella.

→ Omavalvonnan kuvaus kannattaa edelleen tehdä.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

- Omavalvonnalla tarkoitetaan yrityksen itse tekemää, järjestelmällistä ja jatkuvaa tuotantoon ja tuotantotiloihin sekä elintarvikkeisiin liittyvää valvontaa.

- Omavalvonnan avulla yritys itse valvoo ja varmistaa tuotannon turvallisuuden ja elintarvikkeen laadun.

- Omavalvonnan tavoitteena on oman toiminnan kannalta merkittävien riskien tunnistaminen ja arvioiminen sekä näiden riskien estämiseen tai poistamiseen tarvittavien toimenpiteiden tai hallintakeinojen määrittäminen.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

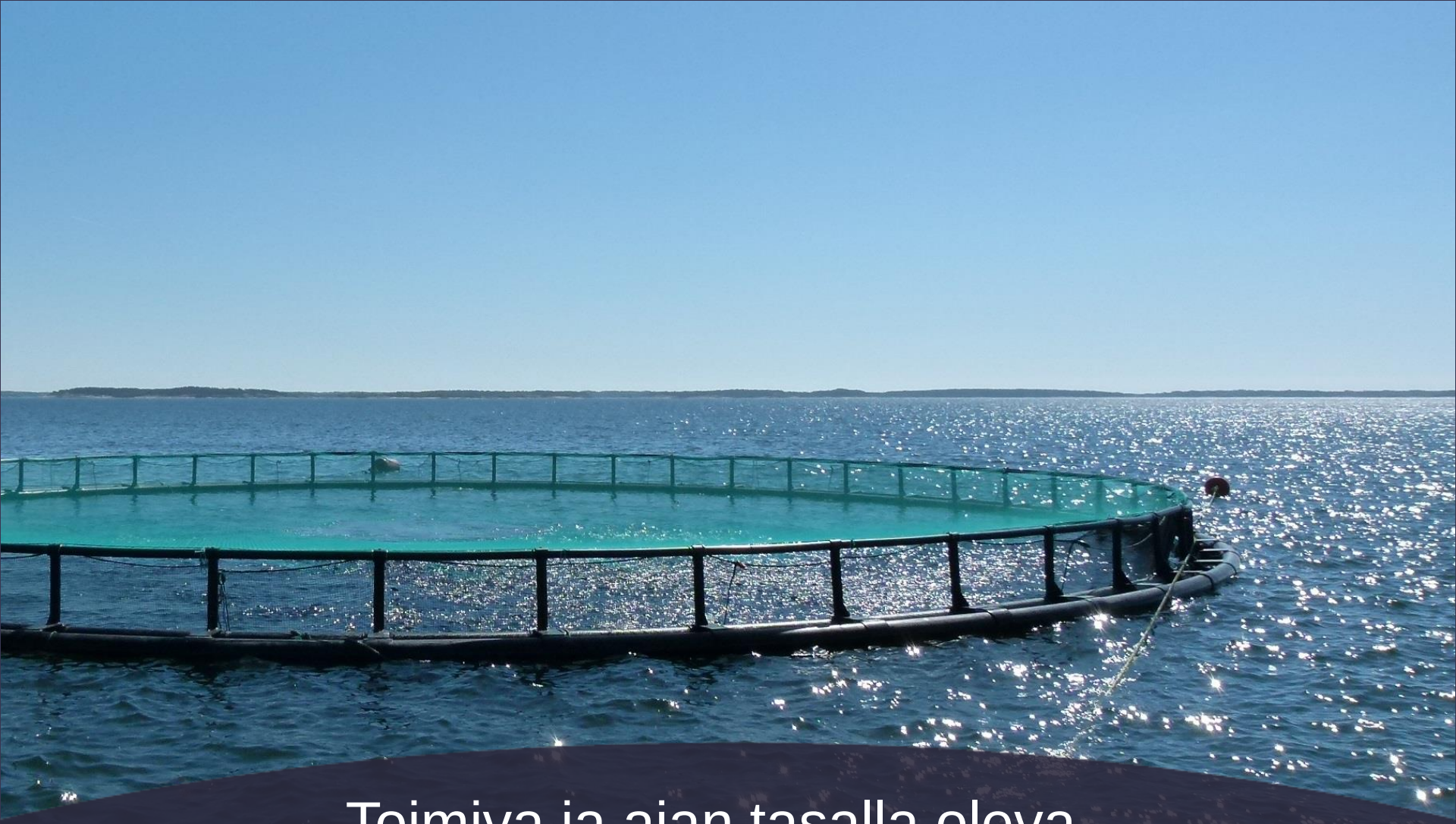

Toimiva ja ajan tasalla oleva omavalvonnankuvaus on yksi ennaltaehkäisevän työn kulmakivistä ja toimiva dokumentointi on yrityksen omaa edunvalvontaa.

Alkutuotanto:

- Elintarvikkeiden alkutuotannolla tarkoitetaan elintarviketuotannon ensimmäistä vaihetta.
- Alkutuotantoon luetaan kalojen viljely, nostaminen, tainnutus, verenlasku sekä lyhytaikainen varastointi laitosten alueella tai kuljetus ensimmäiseen elintarvikehuoneistoon.
- Myös elävien kalojen kuljetus ja alkutuotannon tuotteiden kuljetus seuraavaan elintarvikeketjun käsittelypaikkaan, esimerkiksi perkaamoon on alkutuotantoa.
- Elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäinen alkutuotannon tuotteiden luovutus suoraan kuluttajalle.

Elintarvikehuoneistotoiminta:

- Perkuu maissa, fileointi tai muu käsittely sekä jalostaminen tuotteiksi
- pakastaminen, pakkaaminen ja muu varastointi

→ Perkaamoille tarvitaan erillinen HACCP-pohjainen, elintarvikelainsäädännön mukainen omavalvonnan kuvaus.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

- Alkutuotannossa omavalvonnan kuvauksella tarkoitetaan toimintatapojen kuvaamista ja sen on vastattava toimintaa.

- Kuvauksen tulisi antaa selkeä kuva laitoksella käytössä olevista bioturvallisuus- ja hygieniakäytännöistä.

- Omavalvonnan kuvauksella kalanviljelijä osoittaa, miten hän hallitsee toiminnan vaarat.

- Alkutuotannon omavalvonnankuvauksessa tärkeintä on miettiä, miten edistetään kalojen terveyttä ennalta ehkäisevällä työllä ja toimenpiteillä

- Tärkeä pohtia keinoja:
  - millä estetään kalatautien tuleminen laitokseen
  - miten hallitaan tauteja
  - millä estetään taudin leviäminen laitoksen sisällä
  - millä estetään sen leviäminen laitoksen ulkopuolelle ja ympäristöön.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

Dokumentoidaan laitoksen arkipäivän kalaterveysseuranta!

Omavalvonnan kuvauksen lisäksi on pidettävä kirjanpitoa, johon kirjataan kaikki laitoksessa/yrityksessä tehdyt toimet.

Kirjanpitoon tulee sisällyttää dokumentit, joilla voidaan tarvittaessa osoittaa omavalvonnan ja korjaavien toimenpiteiden asianmukainen toteutuminen.

Kirjausten on oltava sellaisessa muodossa, ettei niitä voi jälkikäteen muuttaa.

- Kalankäsittelylaitosten tehtävä elintarvikehygienian osalta perusteellisempi omavalvonnan kuvaus (vaarojen arviointi ja kriittiset hallintapisteet)

- Omavalvonnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä elintarvikkeisiin liittyviä terveydellisiä vaaroja ja haittoja

  → varmistetaan, että elintarvikkeet ovat turvallisia.

- Omavalvontajärjestelmään kuuluvilla hyvän hygienian tukijärjestelmillä luodaan puitteet ja pohja turvallisten, säilyvien ja elintarvikemääräykset täyttävien tuotteiden valmistamiselle ja myymiselle.

- Tarkoitus osoittaa valvovalle viranomaiselle, että toimija on asianmukaisesti selvittänyt ja pystyy hallitsemaan raaka-aineisiin, työvaiheisiin, tuotteisiin, pakkausmateriaaleihin säilytykseen sekä jakeluun ja kulutukseen mahdollisesti sisältyviä riskitekijöitä.

KALANVILJELY

- Omavalvonta jaetaan yleensä
  - tukijärjestelmään, johon voi perusosan lisäksi kuulua lainsäädännössä annettuja elintarvikekohtaisia vaatimuksia omavalvontaohjelmista
  - Riskienhallintaosaan
  - Osaamisen varmistusosaan, johon kuuluu mm. työhön perehdyttäminen ja koulutus
  - Arviointiosaan

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Kalanviljelyn omavalvontaopas neuvoo tekemään omavalvonnankuvauksen sekä eläintautien hallitsemisen, että elintarviketurvallisuuden hallitsemisen kannalta.

Oppaan avulla kalanviljelijät pystyvät tekemään säädöksissä vaadittavan laitoskohtaisen omavalvonnan kuvauksen sekä siihen liittyvän dokumentoinnin.

Opas on jaettu kolmeen erilliseen osaan.

- Ensimmäinen osa on alkutuotannon eli kalanviljelyn omavalvontaopas.
- Toisessa osassa on esimerkkejä erilaisista kalanviljelyn omavalvonnan kuvauksista, joita soveltaen laitosten on helpompi tehdä oma, säädösten mukainen omavalvonnan kuvaus ja toiminnan dokumentointi.
- Kolmannessa osassa ohjeistetaan perkaamon omavalvontajärjestelmän luominen HACCP- järjestelmään perustuen.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

SISÄLLYSLUETTELO ALKUTUOTANNON OMAVALVONNAN KUVAUKSEEN

1. Yrityksen tiedot ja vastuuhenkilöt
2. Laitostiedot ja kasvatusyksiköt
   - 2.1. Kuvaus yrityksen/laitoksen ja kasvatusyksiköiden toiminnasta
   - 2.2. Laitoksen vesityksen kuvaus
   - 2.3. Perkaamo
3. Kalaterveyssäädösten edellyttämä kirjanpito/dokumentointi
   - 3.1. Kalastokirjanpito
   - 3.2. Lääkekirjanpito
   - 3.3. Muu kirjanpito
4. Kalojen hankinta
   - 4.1. Kalojen tai mädin tuonti toisesta laitoksesta/yrityksestä
   - 4.2. Kalojen tai mädin tuonti luonnosta laitokseen
   - 4.3. Kalojen vastaanotto
5. Kalaterveyden seuranta ja valvonta
   - 5.1. Kalojen tarkkailu
   - 5.2. Toimenpiteet tartuntaa epäiltäessä
   - 5.3. Toimenpiteet tartunnan varmistuttua
   - 5.4. Viranomaisen tarkastus- ja neuvontakäynnit

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

6. Kuolleiden kalojen käsittely

7. Kalojen siirto laitoksella ja pois laitokselta

- 7.1. Siirtorajoitukset
- 7.2. Kuljetuskalusto ja -olosuhteet
- 7.3. Yrityksen sisäiset kalasiirrot
- 7.4. Muut kalakuljetukset ja -siirrot

8. Yleinen laitoshygienia

- 8.1. Henkilökunnan toiminta laitoksella
- 8.2. Kalanviljelyvarusteet
- 8.3. Rehut ja ruokinta
- 8.4. Työveneet ja muu kuljetuskalusto

9. Koulutus

10. Omavalvonta- ja laitoshygieniaohjeiden päivittäminen

11. Riskin arviointia

- 11.1 Riski, että laitokselle tulee tauti
- 11.2 Laitoksen riski olla taudin levittäjänä

Liitteet:

kirjanpito kalaliikenteestä laitokselta ulos ja laitokselle sisään

Kirjanpito kuolleista (poistetuista) kaloista

Kirjanpito kaloille tehdyistä hoitotoimista

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

2. Laitostiedot ja kasvatusyksiköt

2.1. Kuvaus yrityksen/laitoksen ja kasvatusyksiköiden toiminnasta

Laitoksen tuotantosuunta on poikastuotanto. Laitos on kiertovesikalankasvatuslaitos, jonka kasvatusaltaat sijaitsevat suljetussa tilassa (hallissa).

Viljelyssä on xxxx (laji). Kiertovesijärjestelmän altaat ovat pyöröaltaita / raceway-altaita/. Laitos pystyy kasvattamaan kalaa ympäri vuoden. Laitoksella on oma hautomo, jossa mätiä voidaan hautoa ympäri vuoden.

Kalat tulevat laitokselle joko desinfioituna mätinä tai 0-vuotiaina poikasina toimittajan autolla. Kalat kasvatetaan haluttuun kokoon kiertovesijärjestelmissä, joissa veden lämpötilaa ja olosuhteita pidetään kaloille suotuisina ympäri vuoden. Kalat siirretään muualle jatkokasvatettavaksi (RAS-laitos, meri, ulkomaat).

2.2. Laitoksen vesityksen kuvaus

Vesitys tapahtuu kiertovesiperiaatteella. Kiertovesijärjestelmässä kasvatusaltaiden vettä kierrätetään vedenkäsittelylaitteiden kautta takaisin käyttöön. Järjestelmä koostuu altaista, mekaanisesta ja biologisesta käsittelystä, veden ilmastuksesta, hapetuksesta ja desinfioinnista. Laitoksella on xx-kpl kasvatusjärjestelmiä, joiden kokonaisallasmäärä on xx kpl ja xx m3. Laitoksen uuden veden (korvausveden) käyttö on xx l/s (xx m3/ vrk). Kasvatuslaitos käyttää pintavettä/ pohjavettä. Kasvatuslaitoksella voidaan ylläpitää sopivaa veden lämpötilaa ympäri vuoden.

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

SISÄLLYSLUETTELO PERKAAMON OMAVALVONNAN KUVAUKSEEN

HACCP-järjestelmä

1) HACCP-suunnitelma
   - Oman toiminnan kuvaus
   - Vuokaavio
   - Tukijärjestelmä
   - Perkausprosessin kuvaus
   - Vaarojen tunnistus ja arviointi
   - Vaara-analyysi
   - CCP- suunnitelma

TUKIJÄRJESTELMÄ

2) Hygieniaohjeet ja niiden valvonta
3) Työntekijöiden terveydentilan seuranta
4) Kylmäketjun hallinta
5) Veden laadun seuranta
6) Haittaeläinten torjunta
7) Puhdistus ja desinfiointi ja seuranta
8) Kunnossapito-ohjelma
9) Jätehuolto: ei-eläinperäinen ja eläinperäinen
10) Tiedot raaka-aineesta
11) Jäljitettävyys ja pakkausmerkinnät
12) Tiedottamis- ja takaisinvetosuunnitelma
13) Pakkausmateriaalin elintarvikekelpoisuus
14) Viranomaishyväksynnät
15) Omavalvontaohjeiden säilyttäminen

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA 2014-2020

KALANVILJELY

10 TIEDOT RAAKA-AINEESTA

Perattu kirjolohi luokitellaan kolme eri tuoteluokkaan; superior, standard ja prosessi. Superior on täysin virheetön ja punalihainen kala. Standard on vaaleampilihainen peruskala ja prosessia käytetään elintarviketeollisuuden raaka-aineena.

Tukkuportaaseen myytäessä kirjolohesta käytetään myös nimikkeitä kauppakala ja filekala, joka kuvaa kokonaisen kalan myyntikokoa.

Siian luokittelussa käytetään kokoluokittelua I, II ja III, joista jälkimmäinen on koolta pienin.

Lisää tähän halutessasi tietoa omasta kalastasi.

LIITE 2

PROSESSIN KUVAUS JA TUOTANTOYMPÄRISTÖN VAARATEKIJÄT

Kuvaa tässä perkaamon tuotantoympäristö vaaroineen. Alla olevat ovat vain esimerkkejä, joten sovella ja lisää tai poista työvaiheita tarvittaessa.

TYÖVAIHE	TYÖN KUVAUS	VAARATEKIJÄT	HALLINTAKEINO
1. a) KALAN NOSTO	Kalat haavitaan perkuukassista	Sairaat, kuolleet tai vaurioituneet kalat. Likaiset välineet ja kuljetusastiat.	Kuolleet kalat poistetaan verkkokassista ennen kalojen nostoa. Perattavan kalaerän laatu tarkastetaan silmämääräisesti ja lämpötila mitataan. Noudatetaan lääkeaineiden varoaikoja. Käsittelyyn käytettävät alukset, välineet, säiliöt ja tilat pidetään puhtaina ja hyväkuntoisina. Jokaisesta perattavasta kalaerästä pidetään kirjaa.
1. b) ULKOPUOLISEN KALAN VASTAANOTTO	Kalat vastaanotetaan kuljetusastioissa (big box, molla, laatikot tmv.)	Pilaantuneet ja vaurioituneet kalat. Likaiset välineet ja kuljetusastiat. Liian korkea kuljetuslämpötila >+3°C	Pistetyn kalaerän laatu tarkastetaan silmämääräisesti ja lämpötila mitataan, oltava <+3°C. Noudatetaan lääkeaineiden varoaikoja. Käsittelyyn käytettävien kuljetusastioiden oltava puhtaat ja hyväkuntoiset. Jokaisesta vastaanotetusta kalaerästä pidetään kirjaa. Perkaamaton kala tulee perata kahden tunnin kuluessa vastaanotosta?
2. TAINNUTUS	Kalat tainnutetaan hiilidioksidilla tai sähköllä	Taintumaton kala tai kala on kuollut kuljetuksen aikana. Likaiset pinnat. Pesuainejäämät.	Suojavaatteiden ja hansikkaiden puhtaana pito. Silmämääräinen laaduntarkistus. Tainnuttaminen tehdään nopeasti ja ammattitaitoisesti asianmukaisilla laitteilla. Riittävän pitkä tainnutus aika. Pinnat huuhdellaan ennen työn aloitusta, samoin huuhdellaan säännöllisesti työvaiheen aikana. Vedessä ei

Hanke saa
ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA 2014-2020

kalankasvattajaliiton verkkosivuilla:
https://www.kalankasvatus.fi/kalanviljelyn-omavalvonta/

- Yleistä tietoa
- Kalanviljelyn omavalvontaopas (alkutuotanto)
- Mallit:
  - Emokalatuotanto
  - Istukaspoikastuotanto
  - Luonnonravintolammikkoviljely
  - Poikastuotanto sisävesialueella
  - Poikastuotanto murtovesialueella
  - Poikastuotanto kiertovesilaitoksessa
  - Ruokakalatuotanto sisävesialueella
  - Ruokakalatuotanto murtovesialueella
  - Ruokakalatuotanto kiertovesilaitoksessa
- Perkaamon omavalvontaopas (esimerkkeineen)

Hanke saa tukea Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

KALANVILJELY

Kiitos!

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

Suomen Kalankasvattajaliitto ry